ISSN 2181-7138

МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2023

1/1-сан

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети жанындағы Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының 25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз ҳәм хабар агентлиги тәрепинен 2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды. №01-044-санлы гүўалық берилген.

Нөкис

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲӘМ ӘДЕБИЯТ

Nusratova H. Ch. Ilmiy-ommabop matn va maqolalarning janriy xususiyati hamda ifoda usullari 6
Rustamova Z. Dialektal korpus korpus lingvistikasining o'rganish ob'ekti sifatida 16
Bakiyeva H. S. Ona tili ta'limida o'quvchilarning matn ustida ishlash va matn yararish ko'nikmalarini shakllantirish 21
Рамазанова Р. А. Технология критического мышления на уроках русского языка и литературы 27

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Ibadullayev Q. M. O'rta talimga innovatsiyalarni joriy etishning mamlakatimiz ijtimoiy taraqqiyotidagi ahamiyati 34
Xolmatova S. K. Jismoniy imkoniyati cheklangan o'quvchilar organizmining funksional holatini baholash uslubiyati 38
Narimbaeva L. K. Talabalarni intellektual-ijodiy qobiliyatini pivojlantipishning muhim xususiyatlari va komponentlari 44
Rustamov L. X. Uzluksiz pedagogik amaliyotni tizimlashtirish jihatlari 51
Tursaotov A. E. Uzluksiz pedagogik amaliyotni tizimlashtirishning pedagogik shartlari 55
Mirzakarimova M. M. O'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda clil texnologiyalari 60
Jumanova F. U. Dars- ta'limni tashkil etishning asosiy shakli 64
Обидов А. Э., Джураев А. С. "Адаптив таълим" ҳодисаси ва унинг ўзига хослиги 69
Бозорова М. Қ. Ўқувчи-ёшларнинг миллий-маънавий тарбияси ривожланишида этнопедагогик ғоялардан фойдаланиш 82
Yarashev A. N. Xalq og'zaki ijodi namunalari vositasida o'quvchilarda ijtimoiy faollik ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik ta'limoti 86
Otamurodova Sh.Q. Diversifikatsiya tamoyilining talabalar kreativ potensialini yuzaga chiqarishdagi o'rni 92
Mamanazarova N. K. Xalq ta'limi tizimi boshqaruvida marketing xizmatlarini tashkil etish mexanizmi 100
Egamberdiyeva M. Maktabgacha talim tashkiloti tarbiyalanuvchilarining ijtimoiy rivojlanish kompetentsiyasini shakllantirish usullari 107
Шерматов Б. Б. Педагогические условия реализации модели социально-профессиональной адаптации курсантов 112
Нигманов Б. Б. Формирование здоровьесберегающей модели поведения студентов в период дистанционного обучения 117
Мухамеджанов Ш. М. Педагогические основы формирования ценностного отношения школьников к здоровому образу жизни 122
Нурманова Н. Қ. Применение интегративного модульного обучения как метода повышения качества образования 129

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲӘМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Алтинов И. И. Ўзбекистонлик тиббиёт ходимларининг иккинчи жаҳон уруши йилларида кўрсатган жасорати (Қорақалпоғистон фарзанди, ҳарбий врач, заҳирадаги подполковник, профессор, Заиров Қаюм Сабирович хақида) 135
Давлетбоев Д. Е. Қорақалпоқ халқининг лочини 141

Abdullayeva F. Sh. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida kichik guruh bolalarida ijtimoiy-hissiy ko’nikmalarni shakllantirishda oila va maktabgacha ta’lim tashkilotining vazifalari 272
Izbosarova Z. A. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish tizimni takomillashtirishning shart-sharoitlari 277
Муталова Д. А. Педагогические возможности образовательного кластера в процессе дошкольного образования 284
Марипова Н. Х. Подготовка будущих педагогов воспитателей к экспериментальной деятельности в инновационной среде 287
Насырова З. Х. Грамматический строй речи у детей дошкольного возраста 292
Nurmanova N. K. Improving integrative modular teaching of future primary school teachers in modern conditions 296

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲӘМ СПОРТ

Maxmudov B. A. Jismoniy madaniyat mutaxassislarini tayyorlash jarayonida referat va mustaqil ta’lim ishlarining mazmuni va mohiyati 305
Abdullayev A. A. Boshlang’ich sinf jismoniy tarbiya darslarida innovatsion ta’lim texnologiyalarini qo’llash xususiyatlari 310
G`anixo`jayev A. Sh. Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkil etish muammosi holatini tahlili 313
Matmurodov A. K. Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlarini tashkil etishda tibbiy pedagogik nazoratning o‘rni va ahamiyati 317
Sanakulova A. R. Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkil etish muammosi holatini tahlili 320
Jo‘raboyev A. B. Jismoniy tarbiya jarayonida harakatli o‘yinlardan foydalanish mexanizmini takomillashtirish 324
Karimov A. K. Gandbol darvozabonining mashg‘ulotlarini optimallashtirish 327
Madaminova M. B., Bekmanova H. Sh. O‘rta maktav yoshidagi o‘quvchilarining jismoniy tayyorgarligi va uni baholashning umumiy asoslari 332
Karimboyev O. Q., Jammatov J. Sh. Gandbolchilarda kuch qobiliyatlarini takomillashtirish 337
Saparboyev O‘. R., Salayev T. K. Yosh gandbolchilarni tayyorlashda harakatli o‘yinlar 344
Yuldashev N. Q. Jismoniy tarbiyning shaxs xususiyatlari va sifatlarini shakllanishiga ta’siri 350
Ikramov I. M. Jismoniy madaniyatning shaxs hayotidagi o’rni 355
Yuldashev N. Q. O’z-o’zini baholash tizimida jismoniy tarbiya o’qituvchisining faolligi 360
Hayitmurodova N. A. Jismoniy tarbiya bo’yicha integratsiya amaliyotlarini tizimli ko’rib chiqish 364
Shaalimov M. A. Jismoniy tarbiyning shaxs xususiyatlari va sifatlarini shakllanishiga ta’siri 369
Kuchkarov U. L. Jismoniy mashg’ulotlarni tashkil qilish shakillari 374
Muxamedjanov Sh. M. Jismoniy tarbiyaning jamiyatimiz hayotidagi o’rni 379
Kuchkarov U. L. Jismoniy tarbiyaning bola rivojlanishiga ta’siri 384
Ortiqov B. B. Yuqori malakali voleybolchilarni musobaqa oldi tayyorgarlik yo‘llari 389
Soatov E. M. Talabalarda kurash sporti bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish 392
Davurbayeva M. J. Gimnastika darslarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining funksional tayyorgarligini rivojlantirish yo‘llari 397
Mamadiyev Y. U. Basketbol to‘pini uzatish texnikasini takomillashtirish 402
Исламов И. З. Современный урок физической культуры. каким он должен быть? 410
Рахимкулов К. Д. Влияние физической культуры на сохранение и укрепление здоровья обучающихся студентов 414
Икромов И. М. Формирование здоровьесберегающих компетенций у студентов на занятиях физической культурой 419
Рахимкулов К. Д. Физическое воспитание дошкольников как основа здоровья современного общества 423
Набижанов Ш. М. Роль физической культуры и спорта в духовном воспитании личности 428
Рахматова Н. А. Художественная гимнастика в физическом развитии дошкольника 432

BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA O‘QITUVCHILARINING UZLUKSIZ PEDAGOGIK AMALIYOTINI TASHKIL ETISH MUAMMOSI HOLATINI TAHLILI

G`anixo`jayev A. Sh.
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Bolalar sporti kafedrasi o‘qituvchisi

Tayanch so‘zlar: o‘qituvchi, uzluksiz, uzviylik, tarbiya, ta’lim, pedagogik amaliyot, tahlil, jarayon, xorijiy.

Ключевые слова: учитель, преемственность, членство, воспитание, образование, педагогическая практика, анализ, процесс, иностранный.

Key words: teacher, continuity, membership, upbringing, education, pedagogical practice, analysis, process, foreign.

Respublikamizda ijtimiy – iqtisodiy siyosiy-ma’naviy va madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan islohotlar ta’limini vakadrlar tayyorlash tizimini tubdan yangilash va rivojlantirishni talab etadi.Shu boisdan ta’lim tizmini zamon talablari darajasida va erishilgan tajribalar asosida rivojlantirish orqali o‘sib kelayotgan yosh avlodni jamiyat hayotida faol ishtirok etadigan har tomonlama yetuk va yuksak ma’naviyatli komil insonlar etib tarbiyalash davlatimizning ustivor yo‘nalishlaridan xisoblanadi.

Uzluksiz kasbiy ta’lim tizimida jismoniy tarbiya mutaxassisini uzluksiz kasbiy tayyorlash bir qismi sifatida har bir bosqichda nazariy bilimlarni o‘zlashtirish va ulardan amaliy faoliyatda foydalanish darajasi ko‘rsatkichi hisoblanib pedagogik amaliyot muhim o‘rin egallaydi[2].

O‘zbekiston Respublikasida ta’lim ko‘p bosqichli tizimga amal qilishi sababli o‘rganilayotgan muammo alohida ahamiyatga ega. Bu masala haqida ko‘plab manbalar, mualliflarning qarashlari mavjud. Uzluksiz pedagogik jarayonni yaxlit jarayon sifatida o‘rganishda K.A.Axmedov, V.P.Bespalko, M.A.Danilov, S.D.Dolimov, L.V.Зankov, D.Zohidova, I.Ya.Lerner, K.J.Mirsaidov, I.T.Ogorodnikov, N.S.Saydahmedov, U.Tolipov, Yo.Haydarov, R.K.Choriev, va boshqalarning ilmiy uslubiy fikrlari muhim o‘rin egallaydi. Kasbiy ko‘nikma va malakalarni rivojlantirish muammolarini hal etishga N.Sh.Almetov, S.Ya.Batыshev, A.P.Belyaeva, M.A.Jidelyov, Z.K.Ismailova, K.N.Katxanov, I.Ya.Lerner, K.J.Mirsaidov, A.M.Novikov, V.A.Skakun,

O‘.Q.Tolipov, D.A.Fayzullaeva, O.F.Fyodorova, V.A.Chichkov, R.K.Choriev, S.A.Shaporinskiy kabi olimlar katta hissa qo‘shganlar.

Bevosita jismoniy tarbiya sohasi bo‘yicha T.S.Usmonxudjaev, F.Xo‘jaev, L.Seytlina, I.A.Koshbaxtiev, M.B.Saparbaev, A.Abdiev, J.E.Yusupovlarning tadqiqotlarida malakali mutaxassislarni tayyorlash tizimining turli muammolari tadqiq etilgan bo‘lib, bu manbalar avvalgi davr ta’lim tajribalarini tahlil qilish, oliy, kasb-hunar hamda umumiy o‘rta ta’lim maktabining ko‘p pog‘onali tuzilishi uchun metodologik asos, pedogogik shart-sharoitlar yuzaga kelganligidan dalolat beradi.

Ta’lim sohasida bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida umuminsoniy qadriyat sifatida jismoniy tarbiya ta’limi oliy talim muassasalari talabalari ehtiyojlarini qondirishga yordam berish, ularni shaxs sifatida rivojlantirishga va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishlariga yordam berishga qodir, shuningek jamiyatning ilmli, madaniyatli, insonparvarlikka yo‘nalgan jismoniy tarbiya o‘qituvchilariga bo‘lgan ehtiyoj ta’minlashga qaratiladi[3].

Bugungi kunda jismoniy tarbiya ta’lim muassasalarida ijtimoiy sharoitlarning o‘zgarishi, uning yangi talablari, ijtimoiy-iqtisodiy imkoniyatlarni, ijtimoiy-madaniy va psixologik muhitni hisobga olib mutaxassislarni tayyorlash kerakligi ko‘pchilik uchun ayondir. Buning uchun esa moslashuvchanlik, erkin harakatlar va maksimal darajada, jamiyatning ijtimoiy talablarini oqilona to‘ldirish kerak, ya’ni jismoniy tarbiya ta’limi uzluksiz pedagogik amaliyoti ko‘p bosqichli tuzilishini muvofiqlashtirish g‘oyasining o‘zida qabul qilingan sharoitlar zarur.

Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkiliy pedagogik asoslariga oid psixologik-pedagogik adabiyotlarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, jismoniy tarbiya ta’lim muassasalari talabalarining mavjud uzluksiz pedagogik amaliyotlarini normativ yondashish ustuvorligida tashkil etish jismoniy tarbiyaga katta zarar keltirishini ko‘rsatadi. Bunda o‘quv jarayonini va kafedralar faoliyatini qurish jarayonida talaba shaxsini emas, balki navbatdagi o‘quv dasturi nazorat normativlari bilan ifodalaniladigan ko‘rsatkichlarga e’tibor qaratiladi.

Talabalarning uzluksiz pedagogik amaliyotlarini tashkil etish jarayonini tahlil qilish va sintez qilish, umumiy, abstrakt qoidalarni aniqlashtirish va aniq ma’lumotlardan chetlanish, xususiydan umumiylikni ko‘ra bilish, umumiylik turli darajalari bilimlarini yagona tizimga muvofiqlashtirish, o‘zlashtirilgan bilimlarini vazifa talablariga muvofiq moslashtirish, bir hodisa yoki hodisani

bilimlar turli tizimlari nuqtai nazaridan tushunib yetish qobiliyatini nazarda tutuvchi bilimlarni amaliyotda qo‘llash murakkab tahliliy-sintetik jarayondir.

Uzluksiz pedagogik amaliyot jarayonida amalga oshirilgan kuzatuv-tahliliy ishlar natijalari talabalarni nazariy bilimlarini kuchaytirish, pedagogik malakalarini shakllantirish, pedagogik fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish asoslariga o‘rgatish lozimligini ko‘rsatdi[1]. Bu borada mahalliy ilmiy manbalar, amaliyotdagi holat tahlillari bilan bir qatorda xorijiy manbalarning tanqidiy taxlillaridan ham oqilona foydalanish lozim.

Ko‘pchilik tadqiqotchilar uzluksiz pedagogik amaliyotni pedagogik ta’lim muassasalarida o‘quv jarayonining bir qismi, kasbiy malaka va ko‘nikmalarni egallash vositasi hamda pedagogik fikrlashni rivojlantirish, nazariy bilimlarini amaliy faoliyatda qo‘llash vositasi sifatida, o‘qitish ilmiy metodlari va pedagogik tajribani egallash vositasi sifatida qaraydilar.

Yevropaning ayrim mamlakatlarida, xususan, Polsha, Chexiya, Gollandiya, Germaniya kabi mamlakatlar pedagogik o‘quv muassasalarida o‘quv mashg‘ulotlarining ma’lum bosqichlarida sohaning amalyotlariga oid videolari bilan mikrota’lim va telelavhalar keng qo‘llaniladi.

Yaponiya, Shvesiya, Germaniya, AQSh kabi mamlakatlar universitetlarida jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlash bo‘yicha mavjud amaliyotni tahlil etar ekan, V.K.Balesevich umumfan tayyorgarlik amaliyoti mavjud bo‘lganligi, uning asosida umumpedagogik tayyorgarliklar, bo‘lajak o‘qituvchilarni dars o‘qitish metodikasi va amaliy malakalar bilan qurollantirish amalga oshirilganligini ta’kidlab o‘tgan.

Bu mamlakatlarda shu bilan birga pedagogni umumpedagogik tayyorgarligi mazmuni o‘ziga xos xususiyatlari, birinchidan, pedagogik nazariyani o‘rganish ahamiyatini yetarlicha baholamaslik, aksincha,ularni amaliy tayyorlash ahamiyatini ortiqcha baholash; ikkinchidan, ta’lim olishning barcha bosqichlari davomida talabalarning individualligidankelib chiqqan holda ta’lim mazmunini differensiatsiyalash kabi muhim pedagogik omillarga yetarli e’tibor qaratilmagan. Shuningdek, o‘quv muassasalari o‘quv rejalari va dasturlarida farq bo‘lib har bir ta’lim muassasasi pedagogni kasbiy tayyorlash mazmunini o‘zi belgilaydi.

Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlashda ularning pedagogik amaliyotini nazariy bilimlar bilan hamohanglikda tashkil etish bo‘yicha AQSh tajribasining o‘ziga xos jihati shundaki, pedagogik darslarning turli-tumanliligi ko‘p fanlilikka olib keladi natijada kurslarning tarqoqligi, qator mavzularning takrorlanishi kuzatiladi. Ushbu kurslar mazmunida amaliy material nazariy materialdan ustunlik qiladi. Umumpedagogik tayyorgarlik tizimida nazariy

tayyorgarlik darajasining pasayishi hisobiga pedagogik mahoratga amaliy o‘qitishga katta o‘rin ajratilgan. Nazariy mashg‘ulotlar soni yetishmasligi holatida ko‘plab praktikumlar va amaliy seminarlar ko‘zda tutilgan.

Yuqorida ko‘rib chiqilgan hamda tahil qilingan rivojlangan mamlakatlarning uzluksiz pedagogik amaliyot davomiyligini nazarda tutgan holda bugungi kunda oliy ta’lim tizimida tahsil olayotgan jismoniy madaniyat ta’lim yo‘nalishi talabalarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkil etilsa, talabalarni bo‘lajak kasbiy faoliyatgatayyorlash mexanizmi takomillashlagn bo‘lar edi.

Adabiyotlar:

1. Богданова Н.А. Подготовка студентов педагогического колледжа к эстетико-физическому воспитанию школьников: Автореф.дис. ... канд.пед наук.-Петрозаводск,1999.-17с.

2. Бондаревский Е.Я. педагогические основы контроля за физической подготовленностью учащейся молодежи: Автореф. дис. ... д-ра пед.наук.-М.: 1993.-45с.

3. Быков Ю. Теоретические и методические аспекты формирования профессионала-педагога в период обучения в физкультурном вузе// Теория и практика физ.културы.-Москва, 2006.-И12.-С.67.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkil etish muammosi holatini tahlili keltirilgan bo‘lib, unda dunyoning rivojlangan mamlakatlarida uzluksiz pedagogik amaliyotni tashkil etish parametrlari ko‘rib chiqilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется состояние проблемы организации непрерывной педагогической практики будущих учителей физического воспитания, рассматриваются параметры организации непрерывной педагогической практики в развитых странах.

SUMMARY

This article analyzes the state of the problem of organizing continuous pedagogical practice of future physical education teachers, which considers the parameters of the organization of continuous pedagogical practice in developed countries.

ISSN 2181-7138

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеў институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан филиалы

«МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ»

№ 1/1
Нөкис — 2023

Басып шығыўға жуўапкер:
А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:
А. Тилегенов, Р. Утепов

Компьютерде таярлаған:
П. Реймбаев

Мәнзил: Нөкис қаласы, Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жәрияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлыўматларға автор жуўапкер.

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 18.01.2023. Форматы $70x100^1/_8$
«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.
Шәртли б.т. 52,5 . Нашр. т. Нусқасы _____ Буйыртпа №